

กระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง :
กรณีศึกษาชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
Learning Processes and Sustainable Development According to the Philosophy of
Sufficiency Economy : A Case Study of the Pawa Village Agroforestry Community,
Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province

ยุวดี ธัญชนะ*, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, จำลอง แสนเสนาะ

Yuwadee Thunthana, Chaiyon Praditsil, Chamlong Saensanoh

สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี 22000

Interdisciplinary Program for Sustainable Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi 22000 Thailand

*Corresponding author E-mail: ythaythna71@gmail.com

(Received: June 25 2021; Revised: August 23 2021; Accepted: September 2 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และเพื่อนำเสนอตัวแบบที่เหมาะสมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีหน่วยการศึกษาวิเคราะห์เป็นพื้นที่ในชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี งานวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยสหวิทยาการแบบข้ามพ้นสาขา วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ การใช้เทคนิคในการวิจัยด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ ใช้หลักการสามเส้าเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการตีความหมายจากปรากฏการณ์ทางสังคม ใช้กรอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ประสบความสำเร็จมีจำนวนทั้งหมด 5 กรณีศึกษา ได้แก่ กรณีศึกษาประเพณีบุญปลงคืนถิ่น กรณีศึกษาสวนปอรัญปิยวงศ์ กรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายวนเกษตรตำบลพวา กรณีศึกษากลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และกรณีศึกษาการใช้คู่มือแลกเปลี่ยนชุมชน ตัวแบบที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดความยั่งยืน คือ แบบวัฒนธรรมชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนาที่ยั่งยืน, กระบวนการเรียนรู้, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนวนเกษตร

Abstract

The objectives of this research were to study learning processes and sustainable development according to the Sufficiency Economy Philosophy in the agroforestry community located in Phawa Sub-district, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province and to propose the proper model in the Sufficiency Economy Philosophy application for the sustainable development. The agroforestry community situated in Phawa Sub-district, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province was used as the research area. The interdisciplinary research based on the cross-disciplinary research approach was used in this study. The historical research method with the data collection by reviewing related literatures, interviews, observations, and triangulation as the data validation was applied in this study. The findings showed the 5 successful case studies including the case study of Boon Plong Khuen Thin Festival, the case study of Aran Piyawong Forest Park, the case study of agroforestry network in Phawa Sub-district, the case study of local product group, and the case study of coupon trading based community. The model of community culture is considered as the appropriate driven model used to strengthen the Sufficiency Economy Philosophy for the sustainable development.

Keywords : Sustainable Development, Learning Processes, Sufficiency Economy Philosophy, Agroforestry Community

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสิ่งที่ทุกประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากผู้นำแต่ละประเทศทั่วโลก จำนวน 193 ประเทศ ร่วมลงนามรองรับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 หรือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 เป็นวาระการพัฒนาที่มุ่งสัมฤทธิ์ผลซึ่งจะสิ้นสุดใน พ.ศ. 2573 สำหรับประเทศไทยนั้น พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีความมุ่งมั่นในการที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติ ซึ่งมีจำนวน 77 ประเทศ ในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับโลกและดำเนินการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศไทยโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” ผ่านการดำเนินงานของคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ซึ่งกลยุทธ์ที่รัฐบาลไทยพยายามส่งเสริมและเผยแพร่กระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความเป็นสากลและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ซึ่งเป็นวาระของประชาคมโลก การบรรลุถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ คน โลก การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความสงบสุขและความร่วมมือ (ชลบุญนาค, 2560: 8)

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางในการเก็บข้อมูลโดยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นการยืนยันว่ากระบวนการเรียนรู้โดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้จริง เป็นการถ่ายทอดให้เห็นกระบวนการที่นำไปสู่หนทางของความสำเร็จและก่อให้เกิดความยั่งยืน สามารถนำไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ประสบความสำเร็จต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน สามารถนำไปขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป จากการศึกษาประวัติศาสตร์ พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนพว เนื่องจากมีสภาพภูมิณีเวศที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ กลุ่มผู้ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานประกอบด้วยกลุ่มคน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ที่มีอาชีพตัดไม้เพื่อส่งขายให้แก่โรงเลื่อย กลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือกวยซึ่งคนไทยมักเรียกว่า คนส่วย และกลุ่มที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งกลุ่มคนดังกล่าวได้ร่วมปลูกป่าแบบวนเกษตรโดยการนำของพระอาจารย์สยง การใช้แนวทางวนเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า อีกทั้งเป็นการป้องกันเจ้าหน้าที่ป่าไม้ใช้เป็นข้ออ้างในการขับไล่ออกจากพื้นที่ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550: 4-5)

การขับเคลื่อนของชุมชนวนเกษตรตำบลพวาที่อาศัยแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยังได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน โดยจัดงานประเพณีบุญปลงคืนถิ่นเป็นประจำ

ทุกปี โดยกำหนดทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นการสืบสานประเพณีของคนกวยและคนอีสานเพื่อการรำลึกถึงคุณของบรรพบุรุษ การเล็งเห็นความอุดมสมบูรณ์ในภาคเกษตร การผสมผสานวัฒนธรรมในชุมชนที่หลากหลายอย่างกลมกลืน มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอันดีงาม การมีน้ำใจเสียสละ เป็นผู้ให้ต่อส่วนรวม จุดสำคัญของประเพณีนี้คือ สอดแทรกจิตสำนึกให้มีความรักและความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงสิ่งแวดล้อม ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้มาร่วมงาน การแจกพันธุ์กล้าไม้ให้กับหน่วยงานและบุคคลที่สนใจได้นำไปปลูกยังพื้นที่ของตน การปลูกต้นปรังพืชหายากใกล้จะสูญพันธุ์ “การสอดแทรกธรรมะคติธรรมเรื่องปลง การระดมพลังจากหลายหน่วยงานเพื่อร่วมเวทีเสวนาชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ เป็นกัลยาณมิตร ก่อองค์ความรู้โดยปราชญ์ท้องถิ่นและนักวิชาการ” (บุญเลิศ ดุชิตา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2563)

จากการที่ชุมชนตำบลพวาได้เข้าร่วมโครงการวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ที่ประสบผลสำเร็จในการเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งผลให้ชุมชนวนเกษตรตำบลพวามีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย เช่น กิจกรรมร้านค้าชุมชนที่มีการผลิตและแปรรูปอาหารจากพืชผักสมุนไพรพื้นบ้าน การผลิตยาสมุนไพรโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตของใช้ในครัวเรือนที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน การผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพดิน กิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กิจกรรมกลุ่มเครือข่ายฌาปนกิจ กิจกรรมจัดการกลุ่มและสวัสดิการชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานความรัก ความสามัคคี “การเกื้อกูลกันในชุมชนเป็นเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันและการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชน โดยใช้คูบองที่ชื่อว่า คูบองรู้จักพอ เพื่อเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการลดภาระหนี้สินในครัวเรือนและสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทำการผลิตอย่างสร้างสรรค์โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” (บรรทม สมแสน, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2564)

ชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา มีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของชุมชนตามแนวทางศาสตร์พระราชาที่ต้องมีความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา ซึ่งมีทั้งองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ ความรู้จากนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ จากการสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ทุนและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน อาทิ ผู้นำศาสนา ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยบูรพา ปราชญ์แห่งแผ่นดินที่ประสบความสำเร็จ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และการขับเคลื่อนนี้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้วยการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมาย ด้วยความรัก ความสามัคคีกลมเกลียวในการร่วมมือของสมาชิกในเครือข่ายชุมชนวนเกษตร ส่งผลให้ชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา ประสบความสำเร็จเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี สามารถนำไปเป็นตัวแบบในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี

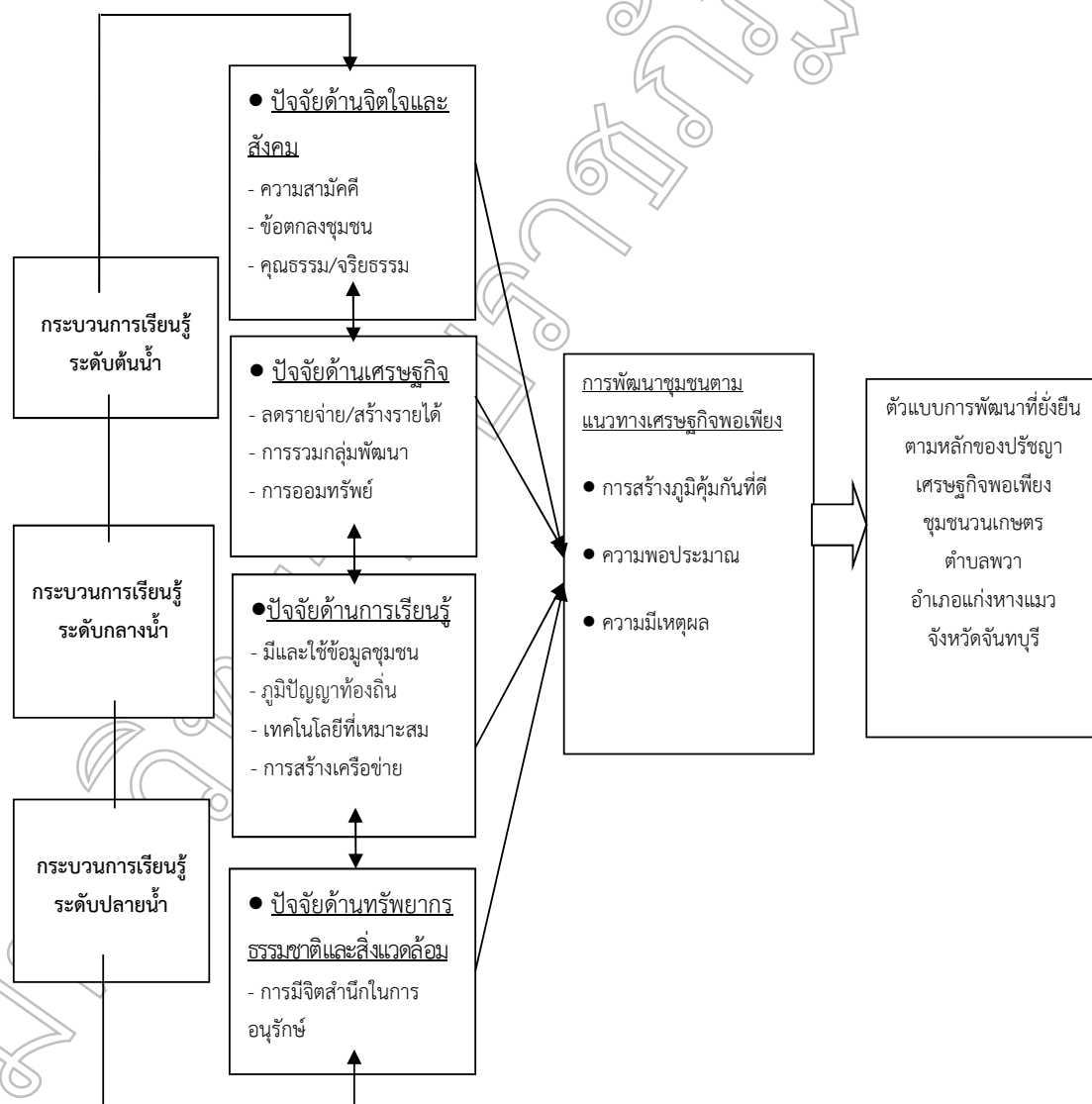
กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาซึ่งต้องมีความเป็นระบบ มีขั้นตอน ภายใต้อิทธิพลของสมเหตุสมผล ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีนักวิชาการท่านใดได้ศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น จุดเด่นของงานวิจัยนี้เป็นความพยายามถอดบทเรียนจากชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา ซึ่งอาศัยแนวทางพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนกระทั่งนำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การสร้างตัวแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนในภาคตะวันออก โจทย์วิจัยหลักที่นำไปสู่การศึกษาก็คือ กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เกิดความยั่งยืนได้อย่างไร และด้วยเหตุผลดังกล่าว

จึงเป็นการสร้างความสนใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยคาดหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัยสามารถใช้เป็นตัวแบบที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืน โดยอาศัยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อนำเสนอตัวแบบที่เหมาะสมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นดังกล่าว มีลักษณะของการเป็นตัวแทนในเชิงสมมุติฐาน (Hypothetical Model) ซึ่งเป็นสมมุติฐานการวิจัยชั่วคราว (Working Hypothesis) และเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และตกผลึกนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Tool) เป็นสำคัญ สุดท้ายจะสามารถสร้างตัวแบบที่เป็นข้อสรุปผลการศึกษาต่อไป ในการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (Historical Research Method)

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเครือข่ายชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนกระทั่งประสบผลสำเร็จในแต่ละกรณีศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มีจำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องให้มากที่สุด โดยมีช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564

การศึกษาเอกสารควบคู่กับการสัมภาษณ์ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบกลุ่มย่อย (Small Group) ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) แบบเฉพาะเจาะจงและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ส่วนการตรวจสอบข้อมูลใช้หลักการที่หลากหลาย (Triangulation) จากนั้นมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในลักษณะของการตีความหมาย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นการถอดบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ ระยะเริ่มต้น ระยะสำเร็จ และระยะยั่งยืนที่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งหมด 5 กรณีศึกษา ได้แก่ กรณีศึกษาประเพณีบุญปลงคืนถิ่น กรณีศึกษาสวนป่าอรัญปิยวงศ์ กรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายวนเกษตรตำบลพวา กรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และกรณีศึกษาการใช้คูโปงแลกเปลี่ยนชุมชนมีข้อค้นพบดังนี้

กรณีศึกษาประเพณีบุญปลงคืนถิ่น เริ่มจัดงานครั้งแรกอย่างไม่เป็นทางการในปี พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งในระยะเริ่มต้นประเพณีบุญปลงคืนถิ่นนั้นเกิดจากการที่ตำบลพวามีต้นไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น มีลักษณะลำต้นสวยงาม เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวไม่ป่าหายาก ส่งผลให้ราคาสูง จนเป็นสาเหตุให้มีการลักลอบนำไปขายจนกระทั่งลดปริมาณลงจนแทบสูญพันธุ์ เพื่อให้ต้นไม้เอกลักษณ์ประจำถิ่นสูญพันธุ์ เป็นสาเหตุให้นายบุญเลิศ ดุสิตา ผู้นำทางธรรมชาติในขณะนั้นมีความคิดที่จะนำพันธุ์ไม้พื้นเมืองที่ชื่อว่าปรัง มาจุดประกายให้คนในชุมชนได้ตระหนักและหวงแหนไม้เอกลักษณ์ประจำถิ่นนี้ จากนั้นได้มีการสืบสานต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีบุญปลงคืนถิ่นเป็นการรวมวัฒนธรรมของกลุ่มชาวกวยและชาวอีสานในการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของตนไว้ โดยกำหนดจัดงานประเพณีนี้ในทุกวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ภายในงานจะมีกิจกรรมหลากหลายที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป ที่มาร่วมงานให้มีความรัก ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ มีการประสานความร่วมมือกับหลายหน่วยงานจากทุกภาคส่วน จนกระทั่งสามารถลดปัญหาการลักลอบฟันธุ์ไม้ประจำถิ่น อีกทั้งยังปลูกเสริมแทนป่าไม้ซึ่งถูกทำลายลงไป จึงเป็นความยั่งยืนที่น่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมทางศาสนา โดยมีพระอาจารย์สายเป็นผู้นำทางศาสนาและผู้ให้การสนับสนุน ถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ แต่ด้วยหัวใจที่มุ่งมั่นของคนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องก็มิได้ย่อท้อ ในทางตรงกันข้ามกลับมีการประสานพลังความรัก ความสามัคคี แสวงหาให้กับสังคมในวงกว้างอีกด้วย มีความสำเร็จอย่างยั่งยืนเป็นที่ประจักษ์ในระดับประเทศกว่า 18 ปี ดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้

การจัดงานระยะแรกปี พ.ศ.2546 การจัดงานระยะสำเร็จปี พ.ศ.2552 พระอาจารย์สายปลูกต้นปรัง
การจัดงานระยะยั่งยืนปี พ.ศ.2564 แก่นนำปลูกจิตสำนึกรักป่า เวทีเสวนาชุมชนจากหลายองค์กร

ภาพที่ 1 ข้อมูลของผู้วิจัยเพื่อฉายปรากฏการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษาประเพณีบุญปลงคืนถิ่น

กรณีศึกษาสวนป่าอรัญปิยวงศ์ เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2516 การอนุรักษ์ป่าไม้โดยใช้หลักธรรมมาประยุกต์กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระครูประโชติธรรมาภิรมย์ (พระอาจารย์สาย) จากจุดเริ่มต้นที่ต้องการให้ป่าไม้ที่เคยถูกตัดทำลายจนกระทั่งกลายเป็นภูเขาหัวโล้นให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมเพื่อให้เป็นแหล่งต้นกำเนิดน้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การที่พระอาจารย์สายเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมการดำเนินกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ องค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ถูกส่งผ่านไปยังคนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง การอยู่กับธรรมชาติ การรวมกลุ่มกันทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนเพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติทำให้ชุมชนกับป่าไม้อยู่ร่วมกันได้อย่างพึ่งพาอาศัยกัน มีการส่งผ่านองค์ความรู้จากแก่นนำไปยังเยาวชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงพุทธศาสนาและส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนในเขตทุรกันดารให้มีโอกาสได้เรียนหนังสือ แนวคิดในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระอาจารย์สาย คือ แนวคิดการตอบแทนคุณแม่ แนวคิด

การจัดป่าแบบสวนโมกข์ และแนวคิดธรรมชาติ 4 ประการ บทบาทในการเทศนาสั่งสอนให้คนมีจิตสำนึก บทบาทการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ป่าไม้ และบทบาทในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผลการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระอาจารย์สายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชนพวา เช่น ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่ากลับเข้ามาในพื้นที่ป่ามากขึ้น มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนพวา เช่น กลุ่มเครือข่ายชุมชนพวา กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ในชุมชน ทดลองใช้คู่มือแลกเปลี่ยนชุมชน กลุ่มเยาวชนในการอนุรักษ์ป่าไม้และเกิดกิจกรรมเครือข่ายเยาวชนเกษตร ส่วนผลประจักษ์สู่สังคมภายนอก ได้แก่ การทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายเยาวชนเกษตรภาคตะวันออก ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาทางดำเนินการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงภายในเครือข่าย 5 จังหวัดภาคตะวันออก การพัฒนาที่เริ่มจากปัญหาความแห้งแล้ง พื้นที่ป่าถูกทำลายเป็นเขาหัวโล้น จนกระทั่งปัจจุบันปี พ.ศ. 2564 สวนป่าอรัญปิยวงศ์ ยังคงความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนมากกว่า 48 ปี ดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้

ระยะสำเร็จ ผืนป่าเริ่มสมบูรณ์ ทำบุญป่า ปลูกจิตสำนึก การมีส่วนร่วมจากเจ้าหน้าที่ ระยะยั่งยืน ป่าอุดม

ภาพที่ 2 ข้อมูลของผู้วิจัยเพื่อฉายปรากฏการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษาสวนป่าอรัญปิยวงศ์

กรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายวนเกษตร ตำบลพวา ผลการศึกษาพบว่า มีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2540 ชาวบ้านชุมชนพวาประสบปัญหาเป็นหนี้ย่ำแย่หนักเพราะกระแสน้ำมัน มีการบุกรุกทำลายป่าอย่างมาก สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างชัดเจน การปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวของชาวบ้านในชุมชนพวาที่มักปลูกมันสำปะหลัง ปลูกยางพารา ปลูกผลไม้เพียงชนิดเดียวเพราะได้ค่าตอบแทนสูง แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การควบคุมราคารับซื้อผลผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนไปจากเดิม ส่งผลให้ชาวบ้านประสบกับภาวะขาดทุน เนื่องจากต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาเพื่อลงทุนประกอบอาชีพปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งต้องอาศัยปัจจัยภายนอกในการผลิตแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช ยาฆ่าแมลง ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถผลิตเองได้ เมื่อผลผลิตออกสู่ตลาดก็ไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง การปลูกพืชแบบผสมผสานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถให้ผลผลิตตลอดปี ปุ๋ยยากี่ได้จากธรรมชาติส่งผลให้ลดต้นทุนในการผลิต ส่วนการแก้ปัญหาถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางด้วยการเปิดพื้นที่ขายสินค้า จัดกิจกรรมเพื่อร่วมงานขายผลผลิตลดปัญหาพ่อค้าคนกลางกดราคา ปัญหาหนี้สินก็ลดลง สิ่งแวดล้อมดีขึ้นชัดเจนเพราะไม่ใช้สารเคมีแต่ใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติซึ่งบำรุงดินปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ

จึงหมดไป การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับป่าที่ร่ำล้อมได้อย่างกลมกลืน การนำแนวคิดวนเกษตรมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยวิถีเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง ที่เรียกว่า วนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ส่งผลให้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืน มีการพัฒนาต่อยอดและขยายเครือข่ายไปในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่ออนุรักษ์ป่า ไม่มีการปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ระหว่างมนุษย์กับช้างป่า มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้ในงานประเพณีปลงศพนั่น มีการประชุมพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงปัญหา การสร้างนวัตกรรม ภูมิปัญญาใหม่ๆ ในเครือข่ายวนเกษตรระดับภาคอยู่เสมอ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญคือ การศึกษาเรียนรู้จากผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ การรวมกลุ่มด้วยความสามัคคีกันในการแก้ปัญหากันอย่างจริงจังแม้จะมีปัญหาในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาก็ระดมพลังกาย พลังสมอง พลังใจจากเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมแก้ปัญหาจนเบาบางและหมดสิ้นไปได้อย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม และนำไปสู่ความยั่งยืนเป็นระยะเวลากว่า 24 ปี และสามารถนำไปเผยแพร่ เป็นแบบอย่างที่ดีได้เพราะเป็นความยั่งยืนในด้านอาหาร ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้

แลกเปลี่ยนความรู้ระดับภาค

ประชุมหลายภาคส่วน

เสวนาระดับประเทศ

ประชุมแกนนำระดับประเทศ

ภาพที่ 3 ข้อมูลของผู้วิจัยเพื่อฉายปรากฏการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายวนเกษตร ตำบลพวา

กรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า มีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2536 โดยต้องการลดปัญหาค่าใช้จ่าย ลดภาวะหนี้สิน จึงได้คำแนะนำให้ไปศึกษาดูงานจากศูนย์วนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ในการออกแบบโครงสร้างความรู้ การฝึกปฏิบัติจนกระทั่งเครือข่ายวนเกษตร ตำบลพวา มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหมั่นพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีคุณภาพมาตรฐาน การดำเนินงานในด้านการผลิตของชุมชนถึงในปัจจุบันปี พ.ศ. 2564 ประสบความสำเร็จเชิงประจักษ์ถึงความยั่งยืนเป็นระยะเวลา 28 ปี โดยมีการดำเนินการ

ต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือ ความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ การมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาของแกนนำและความสามัคคีของคนในชุมชน การหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอจะเห็นได้จากการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในเครือข่ายชุมชนพวาและเครือข่ายวนเกษตรระดับภาคอยู่เป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนพวามีจำนวนมาก มีความหลากหลายและมีการพัฒนาอยู่เสมอ มีความยั่งยืนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้ ดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 4 ข้อมูลของผู้วิจัยเพื่อฉายปรากฏการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

กรณีศึกษาการใช้คูปองแลกเปลี่ยนชุมชน ของเครือข่ายชุมชนตำบลพาวมีจุดเริ่มต้นใน ปี พ.ศ. 2549 เพื่อแก้ปัญหาภาวะหนี้สิน เพื่อลดค่าใช้จ่ายโดยการทดลองใช้คูปองแลกเปลี่ยน ชุมชนพาวเป็นชุมชนที่ได้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ อย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้แกนนำของเครือข่ายชุมชนพาว หลังจากไปศึกษาดูงานยังสถานที่ที่ประสบความสำเร็จจากโครงการแลกเปลี่ยนชุมชนภายใต้การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการให้คำปรึกษาชี้แนะจากพระอาจารย์สาย ในระหว่างการทดลองใช้คูปองแลกเปลี่ยนชุมชนได้มีปัญหาคู่ปองแลกเปลี่ยนแต่ก็มีคณะวิจัย ซึ่งมีหน้าที่คอยให้คำปรึกษาด้านวิชาการและยุทธวิธีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาให้กับแกนนำในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ปรากฏว่า ผลจากการใช้คูปองของผู้เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนคูปองในระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่ ต้นปี พ.ศ. 2546 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2546 ได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง ช่วงระยะแรก ๆ เท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านมีความต้องการที่จะเรียนรู้การใช้คูปองในการเป็นเครื่องมือที่จะลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว หลังจากสิ้นสุดโครงการ

ทดลองใช้คูปองแลกเปลี่ยน ก็ไม่ได้รับความนิยมนำอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากรายชื่อของผู้ที่ใช้คูปองส่วนใหญ่จะมีเพียงแค่กลุ่มของแกนนำ หรือเครือข่ายที่ใกล้ชิดกับแกนนำเพียงเท่านั้น ทำให้การทดลองใช้คูปองแลกเปลี่ยนชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัจจัยที่จำกัดหลายประการ โดยเฉพาะคูปองดังกล่าวจะใช้ได้แต่เพียงเฉพาะในชุมชนพาวที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ได้ในพื้นที่ต่าง ๆ นอกชุมชนได้เลย การใช้คูปองแลกเปลี่ยนในชุมชนพาวแม้จะเป็นแนวคิดที่ดี แต่พบปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ไม่สามารถนำคูปองดังกล่าวไปใช้ที่อื่นนอกจากร้านค้าของชุมชน ที่ดำเนินการใช้คูปองเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ สินค้ามีจำกัด ขาดความหลากหลาย เมื่อเทียบกับสินค้าในตลาดนัดของชุมชน หรือห้างสรรพสินค้าอื่น ๆ จึงทำให้กรณีศึกษาคูปองแลกเปลี่ยนนี้ยังไม่ยั่งยืน แต่ระบบการแลกเปลี่ยนในด้านความรู้ แลกเปลี่ยนสิ่งของและแลกเปลี่ยนแรงงาน ในเครือข่ายตื้นหยังคงมีอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้

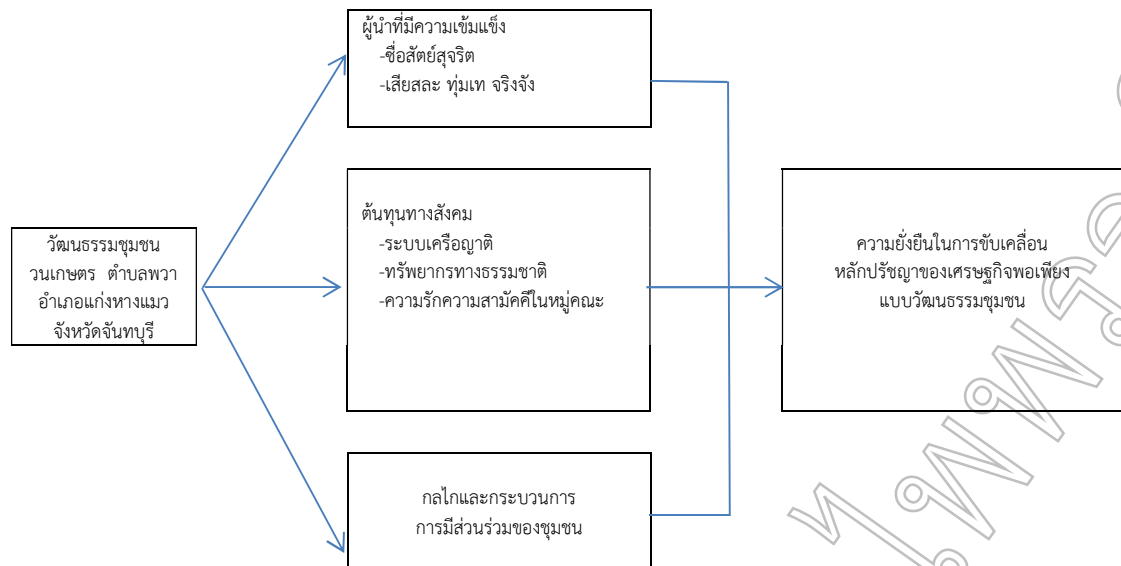

ภาพที่ 5 ข้อมูลของผู้วิจัยเพื่อฉายปรากฏการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษาการแลกเปลี่ยนชุมชน

2. ตัวแบบที่เหมาะสมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้จากกรณีศึกษาที่ถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี มีข้อค้นพบว่าตัวแบบที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด เพื่อสร้างความเป็นวิถีดังกล่าว

จากกรณีศึกษาที่มีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 5 กรณีดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถพัฒนาเป็นตัวแบบเพื่อสร้างความเป็นวิถี โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ ตัวแบบในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากแผนภาพที่ 1 ข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1 ตัวแบบที่ควรจะเป็นในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบวัฒนธรรมชุมชน

ในกระบวนการนำตัวแบบที่ควรจะเป็นในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบวัฒนธรรมชุมชนไปปฏิบัติ นั้นจะต้องมีการจัดเรียงความสัมพันธ์โดยอาศัยปัจจัยที่มีความสำคัญ บูรณาการร่วมกัน 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำที่ต้องมี จิตวิญญาณของความเป็นภาวะผู้นำซึ่งประกอบไปด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ทุ่มเท จริงจัง มีคุณธรรมสูง มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ขณะที่ทุนทางสังคม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความมีน้ำใจของคนในชุมชน รวมไปถึงทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีความสมบูรณ์ก็เป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อการเกื้อหนุนก่อให้เกิดความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม มั่นคงและยั่งยืนได้นั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัย กลไกและกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเข้มข้นในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้อันเกิดจากการศึกษา ถอดบทเรียนทั้ง 5 กรณี ดังกล่าวที่ประสบความสำเร็จในการดำเนิน กิจกรรมภายใต้วิถีหลักการดำเนินงานแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดย อาศัยผู้นำที่เข้มแข็ง ดังเช่น พระอาจารย์สาย อันเป็นพระสงฆ์ซึ่งมี ปณิธานอันแน่วแน่ในการพัฒนาอปรกับการมีผู้นำทางธรรมชาติ อย่างเช่น นายบุญเลิศ ดุสิตา ซึ่งถือได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของ ชุมชนพวาซึ่งเป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงาม ไม่โลภ เป็นผู้เสียสละต่อ ส่วนรวมมีแนวคิดและวิสัยทัศน์อันกว้างไกลและที่สำคัญเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่นด้วยความจริงใจ ส่งผลทำให้เป็นที่เคารพ รักของชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ในชุมชนจึงมักจะได้รับความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจจากชาวบ้าน เป็นอย่างดีซึ่งส่งผลทำให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถสร้างความยั่งยืน ได้มาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวในอีกมิติหนึ่ง

สะท้อนให้เห็นว่าในอนาคตข้างหน้าเมื่อสิ้นยุคสมัยผู้นำเหล่านี้แล้ว โอกาสที่จะเกิดความไม่ยั่งยืนภายใต้กรณีศึกษาดังกล่าวก็ย่อมเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงจนเกิดมรรคผล ที่ยั่งยืนมีลักษณะของความไม่เป็นทางการค่อนข้างสูง เนื่องจาก ลักษณะของกระบวนการ การมีส่วนร่วมที่ดี การเสียสละที่ดี มีความสัมพันธ์กันแบบส่วนตัว การมีส่วนร่วมของแต่ละกรณีศึกษาก็เป็น แบบครั้งคราว ดังนั้น สิ่งที่ควรคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวก็คือ การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในรุ่นหลังให้ใส่ใจในการรักและ หวงแหนมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ ประจำถิ่นของชุมชนพวาตลอดไปและหาว่าจะให้ดียิ่งขึ้นควรมีการทำงานแบบสอดประสานกับหน่วยงานราชการให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการส่งเสริมอนุรักษ์ร่วมกับชุมชนพวาอย่างจริงจัง

งานวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนา ที่ยั่งยืน ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากร การเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่ง และอยู่ดีกินดีโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสวงไว้สำหรับ คนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งจะ เกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้น จะต้องพัฒนานคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการ การพัฒนา (ชัยยศ อิมสุวรรณ์, 2543: 2)

นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ที่กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น แนวการดำรงชีวิตที่ตั้งอยู่บนทางสายกลางตามหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้รู้จักการมองให้เข้าใจถึงสิ่งทั้งหลายตามความ เป็นจริง รู้จักมีความพึงพอใจในตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่าง มีความสุข ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ไปเบียดเบียนสังคม ไม่ไป

เบียดเบียนธรรมชาติ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ใช้คุณธรรมในการวางแผนดำเนินชีวิต การตัดสินใจและการกระทำ (วรเดช จันทรศร, 2554, 16)

ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์ (2558) เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษาพระครูประโชติธรรมาภิรมย์ (สาย โชติธมโม) วัดวังศิลาธรรมาราม ตำบลวังหั่ว อำเภอกาหลง จังหวัดระยองซึ่งมีข้อค้นพบว่า บทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นจะต้องประกอบด้วย การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การเป็นผู้นำการอนุรักษ์ การสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนให้มีความรักในธรรมชาติ การเทศนาสั่งสอนให้คนมีจิตสำนึก โดยใช้แนวคิดการตอบแทนคุณแม่ แนวคิดการจัดการป่าแบบสวนโมกข์ และแนวคิดธรรมชาติ 4 ประการ ผลของการอนุรักษ์ป่าไม้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนพวาในระยะยาว ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านผลลัพธ์ที่ตามมาสู่ชุมชนและด้านผลที่ออกสู่สังคมภายนอก ผลผลิตที่ชัดเจนคือ ด้านสิ่งแวดล้อมมีจำนวนปริมาณป่าไม้เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงณา เอื้องไพบูลย์ (2546) เรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า กระบวนการเรียนรู้สามารถทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการคิดและการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาด้านนิเวศเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนให้ดีขึ้น ผลจากการคิดและปฏิบัติของชุมชนทำให้ระบบนิเวศของชุมชนมีความสมบูรณ์ขึ้น เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น และมีความมั่นคงขึ้น เป็นการเกษตรแบบผสมผสานโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เนื้อหาของการเรียนรู้ครอบคลุมถึงกิจกรรมการเรียนรู้หลายลักษณะร่วมกันที่ทำให้ศักยภาพของชุมชนเพิ่มขึ้น การสังเกตผลของกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน การฝึกอบรมและดูงานในพื้นที่จริงการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ การเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ของชุมชน การเรียนรู้ผ่านประเพณีและพิธีกรรม

สรุปได้ว่า การที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้เดิม และยืนยันว่า กระบวนการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนวนเกษตร ตำบลพวา อำเภอกาหลง จังหวัดจันทบุรี สามารถนำไปเป็นต้นแบบที่เหมาะสมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ พบว่า จุดร่วมสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้นำซึ่งมีความซื่อสัตย์ ทุ่เมเท จริ่งจึงเป็นอย่างมาก มีต้นทุนทางสังคมที่เป็นแบบเครือญาติ ส่งผลให้มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้ง่ายต่อการประสานงานในชุมชน รวมไปถึงการมีทรัพยากรทางธรรมชาติ

ที่อุดมสมบูรณ์และการมีระบบกลไกที่เข้มแข็ง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นต้นแบบที่ควรจะเป็นในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบวัฒนธรรมชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนพวา อำเภอกาหลง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยเห็นควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนโยบายเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. ภาครัฐควรมีนโยบายให้แต่ละชุมชนสร้างความเข้มแข็ง โดยใช้ต้นแบบจากกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชนเพื่อขับเคลื่อนชุมชนของตนให้มีความเป็นเอกภาพ คงไว้ซึ่งทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละชุมชนให้คงไว้ให้อนุชนรุ่นต่อ ๆ ไป
2. เนื่องจากผลการศึกษาข้อค้นพบว่า การเชื่อมโยงในการดำเนินกิจกรรมยังไม่เป็นทางการแต่เป็นการอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น จึงควรมีการสร้างระบบกลไกการสานต่อกิจกรรมและองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ จากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นใหม่ ให้มีความเป็นทางการให้มากยิ่งขึ้น โดยไม่อาศัยความสัมพันธ์ที่ตัวบุคคลในมิติเดียวเท่านั้น
3. ควรมีการสร้างความร่วมมือกันแบบพหุภาคีขององค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในตำบลพวา เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างจริงจัง ภายใต้แนวคิดการเสริมพลังชุมชนหรือการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
4. หน่วยงานด้านการพัฒนาชุมชนและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนในการใช้ชีวิตชีวิตของประชาชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งอาจเริ่มจากตนเองและครอบครัวรวมถึงชุมชนไปสู่ภาพรวมของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ชล บุนนาค. (2560). เอกสารประกอบอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรอบรมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับภาครัฐ. ณ ห้องบรรยาย ศ 101 ชั้น 1 : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2550). ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง. เอกสารไม่ตีพิมพ์ : โครงการวิจัยจันทบุรี.

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2543). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการสร้างความเข้มแข็งชุมชน: กรณีศึกษาบ้านพุคาจาน จังหวัดสระบุรี. วารสารวิชาการกลุ่มการวิจัยสนองโครงการพระราชดำริ : 2550.

บรรทม สมแสน. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ยุวดี ธัญชนะ เป็นผู้สัมภาษณ์.

3 มีนาคม 2564 : ที่ศูนย์ประชุมบ้านดิน พวา.

บุญเลิศ ดุชิตา. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ยุวดี ธัญชนะ เป็นผู้สัมภาษณ์.

27 มกราคม 2563 : ที่ชุมชนบ้านบ่อไฟไหม้.

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์. (2558). บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษาพระครูประโชติธรรมาภิรมย์ (สายโศติธมโม) วัดวังศิลาธรรมาราม ตำบลวังหว่า อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง : มหาวิทยาลัยบูรพา.

พจนา เอื้องไพบูลย์. (2546). การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : การศึกษาแบบพหุกรณี. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรเดช จันทรศร. (2554). การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.